

המנון לפרק

קרב בשלילי המצפה קרני-עד,
 קרב פי כוחותי מה תליש פלאים —
 אמת לאמך יחדוה לא קראתי,
 גם לא פאכיר ולראשית חוקיך.
 רק מן חתומה הפאת או קראתי
 רק מן בצורת פי גוף או שנתתי,
 ובצדף האפס נצטף פתתי,
 וברם נקופא פערוקים או שנתתי:
 קר-מקרו; קר-מקרו חמים פי רבנו
 — שפנים דתנישה תפארת... ולשוא.
 יזוף ויפסידו
 חרם בעיניו שנתתי

ר יצחק ספר

(סוף)
 מאת י. יובלית

והקפאה חדשה בחיי רבי יעקב ספר בחוליות עם נסיונותו בשלוח מורשלים לנהלת שבת
 תר"ת. לא ברצו עוב רבי יעקב ספר את הארץ, ולא רק משום שקשה היה עליו לנסוד
 במשפחה כי אם גם מן היות חבת ירושלים הארץ. אמת ארץ ישראל וירושלים בשרה או
 עיר בכל הזמנה ועליו בלב חשלים הארשונים. היו מחסירי כאלה שלא חפצו
 לצאת מתיך לחצות ירושלים ויראו גם בזה משום ירידה בעולות הקדושה. לעומת מסורי
 בחלת שבת' פריצ החלמה יש להצט כחח חשלים הירשונים שלא יצאו מתיך
 לחוסר". היו גם כאלה שביבצו בוצאת לנתיים שלא יעזבו את הארץ. אחד חשלים
 תראשונים מהוגהריה רבי ששה ממוחאסבא, אבי משפחה המסירי בארץ-ישראל, יאמר
 בצאתו: "ואת עלית על כולנה חסודי יי שלא פכרהתי לצאת לחק-לארץ... ואמר
 המלאי מ' חסודי שלא חכרהתי לצאת לחק-לארץ" וזאת פניה על זה את בני הנתיים
 ונתיים אחריהם, בהזרה צואה ונתיים ונתיים: "הראש והראשון אני גוף ופניה בל
 תוקף ועניו שלא יצא לחציה לארץ בשום אופן ונתיים לא לא לצודר עם חשלים יעל פי היות
 בית דין ערק ומנחמה מירשלים גם לנכדי אני פניה על דברי ה' ברחמי יהיה היסוד
 ולרשונים בתוך ירושלים". ר' יוסף ספור נעשה מדיש חסודי על יצאו רבי ששה היסוד
 יל, "שלא ערב לבי לנסות לחק-לארץ לנסות מנתי חקשה" ו' וכן מוכיר לנו רבי בנימין
 זאב ספר חסודי על ר' יוסף יואל יובלית ז"ל סופר ומנהיג חסודי בתוך יתר הדבורים
 "שנתי שכתו לסבול בלב טוב וזרות נתיים ולא מלאו לבי לחניד רגליי מחצית כדרך כל
 הארץ". אהבת רבי יעקב ספר לירושלים ולארץ בכלל וזרות רבה הוא היה גם בחולמי
 נסוד ישוב חסודי. חשודותי בעתל חסודי לקנות אדמה יריית היא "פחולחוקה" שזינתה

המנון לפרק

תפארת פתיש קוף פך פך מרן חמים
 חילי אהי תקפוא פאדומה נכרו
 שונספוף פלישה חרקים ארזים
 נמדד פלישה קייים חרקים
 פמרם פשדות הפשמים — — —
 תמצוד, תמצוד,
 תמצוד פך פכי חרתי, פכי חוק
 נפתח קוזקוד פי רגב רטב,
 נמרקב בקרול-קנהמות נפשא,
 נמברכס בהפציות חתוקה הנפשא,
 נהרי טפקה פליי קנהמות,
 נחריה צמאוקה קנהמות קפאות — — —
 תמצוד, תמצוד — — —
 ופלי חרתי אפיקה פנים צהמות
 נמשך עופרת פלצות...
 עד יום פלפוק חקנה החלפי.
 חילי חרתי חקנה פליי
 תפצפץ פלישה פמוזים פצפא,
 עד חכפך קנה פאגם פשפוקה,
 נפלא וקדומים פצויב חסמה,
 תפצפוי קנהליש קוף פך מרן חמים,
 אפלי פץ פאגם קפאוקה חתפוכר,
 אפוקה — שפפוקה פתפלות נפמים,
 ומפפוקה איש לא לא פשפוקה
 חילי צחיו על מה זה חלום נחפוקה,
 פליה אפיקה פנים צהמות,
 פליה נחפוקה נחפוקה נחפוקה
 נחפוקה פנים צהמות,
 נחפוקה פנים צהמות — — —
 את זאת לא ידעו גם אנכי גם אפיקה
 (אפלי קף פנים צהמות זאת פלישה)
 אף אמת, אמת, חילי צחיו, צחיו:
 פננע חוחה שח חקנה אפיקה

שקבלת הגורם היחיד בעניני כמותפולין שלי, רצו לצטט בקבלת גר שנושט עמי ר' יצחק ספיר ¹⁰⁰. ואמנם מתוך סתמי אגני יצחקי שולס כל משנה תורה הרב מקוטאס ויל בעל "דת רצנו", שעלה בקפולון לירושלים ורבי שמואל סאלאס, רבה על ירושלים בשנת תתק"ח מששים שנה, שפיר מכונה פה ישם בנאון, "ידוד נפשי", ודאם אנו בעליל את הערך הזה שתצורכו אותו אלה עוד במבול בתורה יצא דמלכה, ויזכר עוד בקשר עם זה שפיר מצוה ב"חוספי" שהוא עוה נאמנה לגדולתו בקרבן, הספר הזה הוא שאלה הנושבה ששאלתו באחרונה בענין ר' יצחקי, וירושלים הם שפנו אליה בשאלת, עצם הצארה הוא בתורה, והוא מתרומה לעברית ונמנה אותה המנין שלי, בהספרה בנאון, וכא לבסוף יודו ספק מלכות

ברכה מיוחדת לצמצם קיצתה לה. אהרה תימן השנוה" ¹⁰¹, ויש בה מלך ברוך הלכה ירופי על מנוח דבורים הנכנסים אל הלב גם ערך היסטורי, והיא גם מראה על הערך האדרי, קשר של אהבה ופיר, שקשרו את ר' ספיר עם חכמי תימן. והיא אנו נמנה מלעורר אותם שעלהם להחזיר בתורה המנהג, הוהל ודולידים ששמה בשמחה בהנהגה, עצם הענין הוא שקם אז בתימן איש יחוד רבני שלום מאד שזכיר אל כותלי שמה אחר דתכנסם שרדום עור ר' ספיר פנים אל פנים זמן בקורו בתורה, הדברי על עצמי, שמואל שליחו של אלוהו לפני הוא המאהל האחרונה הקרובה למה. ר' ספיר מוכיר, שאך איש זה יכול להיות המשיח, על פי כל הסיבות שהם יכיר המשיח, אך לא אלקים שנים שאלוה לא יולד מאיש ואשה, כשם שנוול רבי יחידה נה, יחידה לכל, גם אין שום יסוד ומקור שפרוהו, שלפני הוא אלהי לבשר המאילה יקדמוני אהה שליח שהוא שיכסר את בנות מלך המלכה על ערך המשיח, בחור דברים על המצב הרוחני של יחידה תימן, ואם דברי קדם על מצבם הפוליטי של יחידה תימן, ועל המצאות הקשות שחשפה כוז כולה חרבה ליחידה תימן מצד הממשלה, לבסוף באה שקלא וטריא לברר על פי החלטה את מותה המשיח ודוד מושעת, בסוף האהרה לילה לה עוד סתם המאנו ירושלים, אשכנזים וספרדים התימן חוקק וסמחה לדבוריו ¹⁰², ככה גער ר' ספיר גער חי בן גדוד המולה וכן אדרי-ישראל, וכן לאדרי-ישראל סמחה שאלה שאפו גדולי חכמינו נקמים קדמונים ועל הקופה הנהנה בצפת לפני שולס מאה שנה, ועד הדרית האחרונה, ואהרז אז אמנם השעפה השפעה רבה לשמה על קהלות רבות בתחת לבנות לה אחר המלכה ¹⁰³.

ואולם ערכו של ר' ספיר רב בראש והאשונה בחייל המוזיקן בירשיגה הודרשית לכל, כאשר בעל התקבלתה הורה, ואף גם כבעל שטח מדעית ידעה, שהיה שיהנה לו לנהלה גר' יוסף זנוול סלמן, ושקפורה יש לצמצם בשמחה הנ"ל. "דבר ברוך יהודה אשכנזי לפרוץ סתם הלכה או פשט" ¹⁰⁴, "על כן שבוה ידאריז גם בוח לקרב המצאות אל המעלה, כאשר מהותה לי לוחק וישפט" כראשה מצא לפעמים פנהגים בנגוד למסורה, הוא מביש לצמצם מהסדרות יש ל"למוד", כשארה מציא לפעמים פנהגים בנגוד למסורה, הוא מביש לצמצם פשר לדבר, ולא האמר לשלל את זה או את זה י"ו, בחרונה המסורה שהוצג לפני מפליאה ביום למצו הנעדרת והפולטי של הארצה שהוא מר, וכן לגבי עם הארץ, אמנם אין הוא מוכיח בדברים על עם הארץ יאולם אגב אורחא מיסר היה לצי את המענין באופן שיהיה אז הנוהג ליעה לשם הנוגנים המשיקים אותו, המענין אחי הוא מצד הדידים היחידות או גם בדבר על ההדרה לקיודים מבחו הוא בדיוק נמקד בין דברי אהרן וכן האמת המציאותית, הוא מציין כל מסורת שאינה נכונה וגם אמות שוא, מוקדו — קב ונקי ויסוד הוא אשר חקקורה שנוא אחריו, שנו ממה שקפי, כל מה שהיה יכול לבדוק בעצמו בוק בדקה שלמה וחלק עד לתלמיטו, אם גם עלה לו דוברי תורה פעמים בעמל רב, ולפעמים גם בסכתה נפשתי מש, מברך הוא קשה פה ושמ את בנומקו השנו, אשר התמקם

לראשונה ברשית יושבי ירושלים ¹⁰⁵. את אהבתו זאת לארץ הוא מביא לייזי במכתבו לר' אריה ליב פונבוין זיל קמחור, "הוללות חכמי ירושלים", שרי' ספיר עודר אותו לחבר ספרו ¹⁰⁶. ר' ספיר מתומבמר במכתבו זה על החישים וכאן אה"ק, אשר רובם אחיך חכמי חתומתה בעצם אהבה והתקדושות לבית אבן חודך הורחם, בורים נכואם לראות ארץ הקודש ויהי אז כי צעדו כשהם ליהלום על ארבע הקודש, בשד לא הותרו רגליהם מאבק נפול אהבה נעדר לא הונפקו רגליהם על ארבע ארצם, וזה אהבה ילכשו והיהו יקודש בעצמם... וכמואל קרא מאן בעצם האונים לרוציא דבה על הארץ ועל קיטובה טוב לחזק, גם על מאלל בעניניהם לשיפס ופירי נחמד לצוננים, כל איש ישל וקשה טוב לחזק, גם על חלקה טובה יכארי באבני ברמה להודי גם למרחק במכתבו נעל, כי ראו און בקרבה שוד חומס ברחובותיה", אנו יודע אם אפשר לתת בטוי נאמן יותר להדגשת אלפי, "האלמני" של "השיב חישק" בשד זריות, אשר יחיו מטרל לחצי, "מברקים" ואף גם, ענין ר"ל, "מירדעים" "המספיליים" למיניהם, אשר אם שלם, "המליצה", גמיסם חשיר", או לפיין "תחשוא" נבשוא ון, עלולה בעפר קורן ירושלים ויקריחה.

ואולם מצד המשה הכריח את ר' ספיר להודי רגליך החוצה, ולקבל עליו משרת שד"ר ירושלים לראות המורה, על כהם השלוחת שנמסר לידו חמנו מלך מהרי"ה האשכנזי — גם פרושים וגם חסידים — על מהרי"ה העדה הספרדית והבבליה ¹⁰⁷. מתוך כהם שלוחת זה אפשר ללמוד על הירס שהתחטפו רבני ירושלים לכל הנהגה, לר' ספיר, גם זאת שדוקא אותו האשכנזי הוכיח בעניניהם ולסול בשליחות לארצה המורה, כי היה האויש על פי חמתי בארץ וכל היותו ותכונותו ידועות ורלוך נפשו מזונה נאה מן החרדה האשכנזית והספרדית גם יחד, ואכן היה ר' ספיר המשיך נאה לשליחי ארץ-ישראל מאו ומעולם, אנשים ראשונים במלידה שמהלך מה שאספו כספים אצלו מירחם על המקומות אשר אליהם נשלחו.

ענין השליחות יסוד קודם מאד, עוד מימי הדתי השני, תפקיד השליחים הולא היה כפול מצד אחד היה לשלוח לאסוף כספים שפעלם היה להם אופיו של מיסדי קבועים, התינה שלוחת מפיו הנהלה ארץ, שנתנו ראשונה לקולן כחארי כן לנשיא כהני הול, לתנום חיל שליחים כאלה גם סמלאים תפקיד מודני חשב, שליחים אלה נקראו לפנים, שליחי מביחם, ונגמח סמסחה לכך ר' עקיבא כן יוסף שהיה גם הוא שליח כוח בומני ¹⁰⁸, בתקופה מאוחרת יותר לא היו מביחין כאלה אלא מעין, "גדבה" לארץ-ישראל, ואולם השליחים היו גם בנדרות האחרונים, המציינים שיהלומים נמנהגי הודי ¹⁰⁹, שהננישו חיים הדשים והשחו רוח ההדרה בארצות מסעיהם, ויצדו גם קשר חי ומתמלד בין, "הגולתי" וכן, "הארץ", והיו מורים גם הלהם וחיה לוללה, ר' יעקב ספיר כשליח מופיך אהמו כן ירושלים אחר, — את ר' חיים יוסף וידו אהרה יודיע בשמו הספרותי הידי, שיצא בשליחות עוד כשהח על מפיו שיש, ר' ספיר יצא בשליחות העדה האשכנזית למסרות, האשכנזים שהשיש על מחיה נפשית ועל בנין בית חכמה הגוללה הנונית להלפת בחצר הורבת רבנו יהודה הסודי זצ"ל, ועל תלמוד תורה חשבי"ד ¹¹⁰, ואלה כשליחים הקדמונים מצא גם הוא כן גורד לפעולה, דתיות וצרכיות בארצות מסעיו בנימן, בודדו וביחד באשכנזית, כך מצא למשל בבלסחה שבהודו תרבה משיש נבלה שנושע בענין ניסין עלידי אנשים שונסקו להם, בלי כל זכות לקר, עשרת רבנות, והכנס הקודים ברוב, אחרי שאלו לחכמת רבני ירושלים, שאמצו את רוחו ויפו את כוחו לך ¹¹¹, במקומות אחרים מצא פראת בעניני מצאלות אסורות ורשיות, חמקו את הדבר, אם בעורת רבני ירושלים או גם כהם עצמו, בארצות שחיי משבת של כמשלחת אירופיות קרא לערוך את הנה הרהשי של המסתופולין ¹¹², פעם אחת בא גם ליד סמסור עם התי הדאשי לאנגליה בזמן הנהה עם ר' נון אדלי זצ"ל בעניני בת, והא לא חת גם נפמי הגאון שר החורה הנה אשר נקעב רלילת מצד איש יודע מלבלות,

באתר הזמן עצמו גלה הוא ראשון את מציאות החרדים בישיב, הם הפלגים, אולם על אודות מאמר מיוחד בלחצו שנת תרמ"ג, מאמר שנעתיק אז במלון גרמני, ונתיי במעורר רבים מדרולי ישראל ויהודי ר' עזריאל חילדסמיטל וז' חזרות, ב"ח"י" לרא לזכות החרדים ואלו מו על אודות יחודים אלה הוא מדבר בפירוטו במאמר אחי י"ג, הוא מספר שפסיפונים רששו רשמו עליהם, הוא מספר על שום מה אין הוא יכול ללכת אליהם, וצפני לשם זה את חתום יוסף חילי מפניו, במאמר שלישי י"ג, הוא מדבר שוב על אודות יחודים כגושי, והוא מוכיח על התערותם יוסף חילי לזקוק את עניו יהודי כשי, אחרי שהודיע הוא — ספיר — על אודותם בלחצו שנה ראשונה, גלין י.

ואולם כל המקורות האלה במצורה וסביבתיהם לאורך ים סוף, אינן אלא מעין גפסון לעומת הקורותיו בפנים תימן, הוא היה מקרב היציג הראשון של יחודי תימן, ונשימו לחינו בהם בדרך מקרה, בהחלה חשב לנסיע מצרים לעדו והפליג משם לזרות במקום שנמצאו עותי עשירות, והיות לו הקמה לעשות את שליחותו ולאסוף כספים, ואולם במקרה לא מצא ממר אהרן נסעט להודו, ונתמכב בעדו ובלינתו גם אול כספי, וצפני עזרה צעמו: "הביאו המחסור הזה להחמיר בארץ התימן, אחרי אשר לא חז לו די הוצאות, הדרך במישור לזרות משרת נסעטו" ¹⁵⁰, המלאת אשר בצאתו עיר המיניר, הדרך הערבה לא די שלא הטילו אופם עליה, כי אם להפוך גור את התענוגות של המיניר שבנראה לא נרתע בפני התפספסות אחי גם הכיבית גלין, ומשך לארץ ערב והפשיטה הלוחט מסתרים מאו ומעולם, נוסף לזה חלו החרדים תקוות משוחרות בארץ תימן, שלפי האגדה צפני למשיח ולתפוע משם, הפשו שם גם את יהודי כנבר, שנחשבו כרבות חרשים באגדה היהודית לבני רכב הנכבדים בירמיהו וכו' את עשרת השבטים, גבי מש"ה שגלו על בנת האגדה יחוד מימי אלדד הודי, ואשר קול שבשעת הגזירות חזרה עליו לעצול את החרדים מלד לחציות ¹⁵¹, ואולם ר"י ספיר היה בעל הנהגה רציונלית, כבוד לכוח אחר היות מעין אלה ¹⁵², את כל נסעטו ליון רוח המניין והמחשבה הבהירה, שגם חזק המורה בכלל התוסף בתיומן העברית נצטא בנבוי חפני, מלפניו הוא להביא והצלת גם לחזקו והתמסרותו הערבית האורכילוג ¹⁵³, משיחו היתה מלכות עצמו, ראשית חזיב על מותהם אחרתם וצמחם, א' מהו כאו והלוגלי סבותהם ומקוריהם, ומה אשר גודעתי מהו בכלל א' מהאגדה וספור בהחזקה כי שורשים אותם זכרתי ורשמתי; א' ראיתי דבר חדש א' מודו אספתי, ולפעמים לפעמי מהו חלכה א' פשו א' חנה לזכרון חקתי, ואחריתם א' הריגתי הענין זכרתי בדרך קצרה מאד, גם נשבע המדינות דודתי חקתי, אשר לחרדים יעשבים בקרבם, כי גם מהו יוצא למעמים איהם תעלה לזרועי רישות א' לחוקרי קדמוניות ¹⁵⁴, בקורות מסעו הוא, במאורעותיו לא שפל כי אם בדרך אהב א'ם גם לא נהג, כותמים אחרים אשר להכיר ולהקיר קצוני א' אחרי בארתי שונות, שכתבו למסע א'ם דלשונותם שולשו במקומות מסעיהם, כי א'ם פרסם מהו שלמד והאחי ¹⁵⁵, ואמנם המעלה שכתבו לחקירת המורה רבה מאד, החקרים הנוצרים האוניברסיט שכתבו בארץ גאורגיה ורום לה, תעשיית הביטח עליהם בעין חושד כעל זרמי, באופן שלא יוכלו לזדור אל תוך תעשייתם באותה מדה שהחשיך לה הנוסע החיזירי הירושלמי לא רק מפאת קירובות החרדות בספרות יחודות חכמות את המורה מביטרו ומרומה, שהיותו תושב המורה משור ילדונה, ויעוד את חשפה הערבית לא רק מפני כחבה, כי א'ם גם מן הדיים עצמם ¹⁵⁶, חקשר החי הזה גורם לו לזכיש אהבה ואפול מצד הושיב הארץ היחודית, שערות לו חרבה לחודו למד העצמית.

בשמיטתו בלבד, ונתחנה להאמין בדברים שאינם נכונים ¹⁵⁷, ואף גם את רבי בנימין מטורילת לא נפק ¹⁵⁸ לשמטת לב מיוחזה ראי' גם סגנונו המצויניק סגנונו שאפשר לחקר בו כבר את ראשיתו של אותו הסגנון התנכרי, שהתפתח אחרי כן בארץ-ישראל, אחרי שערבו עליה כמה גלגולים בנימי, "החלוצי", והודה וירושלמים", ה"חבצלה" ושאר עתווי ארץ-ישראל, וסמנאו אחרי כן את תוקפה במנוגים כי פנים וליבוב ור"ד פרוסקין ורזא"ם לויג, ולבסוף בסגנונה של ר' יצחק חזקוניאל יחודה אחרי חתום ורשום, איש יחודה וסמנאו ורזא"ם לויג, מיוחס ובריוחורה, ואם כי סגנונו של ר"י ספיר אינו נקי משגיאות ¹⁵⁹, חודו הן משוג אחת השגיאות, שהחזיקים הסגנון החזקוניק הן ונעשו לזים מלומד, ואף גם נחשבו כהן של סגנונו — במינה, מיטע הסגנון שבשור, על כל פנים, אם נזחה את סגנונו של ספיר לסגנון, במשכילי, דיוק בלוחסית נצמד משהואם לוחו הרויח השונפ עמנו, אינ כאו כמעט גבוהי מליצות דקוה ואריכות דברים שלא לצורך, וסגנונו מצויניק בריאליזאח המורה (בהבחינה רבה, ואם אמנם כי בשילשוהו הולך הוא עריוני אחרי מלצח דורג מליצת משוררי ההשכלה מצד אחד (משמשיה השירה המספרית מצד שני, חלי פפריות, נוהל הוא מכל פורה של דבור, נכונת היא עיווה שולוא מניד על עצמו יג, "וכל אלה הדברים דברתי בלשון הקודש (כאשר חגיג יח) לשון המקרא ובקיצור נמקי, כאשר יגיע בכבהה דרעתי כל לשון שורח יהודי כי קשה עלי האריכות, ולתקנות משל ויחודה אין עמד, גם כי כבחה עלי והוצאנו הזמן יקר ביומן ¹⁶⁰, וכל מלה ומלה שקלתי פכלס מיוחיה, ואם משומאק (בלשון) בלענים חרין, מנבחה בארבע וברפסו בשמונה, ונבונמו כי רוב המקומים בששה עשר", ואולם יחד עם זה ישנם באבן ספיר" פרקים בפלגים המתוארים את החזקים א' את האזינים והאילו את המקומות, לזרזים קרובות במחנה בקריה, אשר רק חרס סופר בעל כשרון אמנותי יכול להחזרות בו, במשום מה סופרי ונמו אשר חוננו כבשיון אחרי נפלא כחה כנון האור מארי יוסף בו סעידה חיה נחפס א' האור בית שישן בחוד יג, ועל זאת יש עוד להוסיף חוסי חז של חזיוני דק מן הדיק אותו והצמול היוצע לנו כמציני את חכמי ירושלים חוד חודו שעבר; מנינה היא שילוחה יפה מן והצמול האשכנזי החריף והחלומי הספרדי חוד חודו שעבר, מנינה היא שילוחה קריאה, אבן ספיר" לקריאה נעמה ומרשכת את הלב.

כפישהו הראשונה של ר"י ספיר ארבה ארבע שנים והשעה יחזים מי"ג תמוז תר"ח ועד ט"ז אייר תרע"ג, במשך זמן זה עבר בארצות מצרים, ים סוף, תימן, חודו המורחות עליקנה וחתחורה ומדינות אסטרליה, ראשית מסעו היתה למצרים, במקום שנסק מלבד בקבוץ כספים לארץ-ישראל, גם במקומים של אותו הסגנון התנכרי, החל באלכסנדריה הגדולה וכלא בפנות הנדרות בחוהל, ומקומים של אלה אלא יחודים חודדים, מלבד מה שישם לב לזאת את המצב החומרי והחוקתי של המולדת שבהן עבר חקר, גם לראשיתו של חשינה האלה, להכיר במינהו ותאמנותו, באופן שאין לחקורנה ערד לזמנו בלבד, שלגיבה הנהו בר'חמסאכ והאמן ביומן, כי א'ם גם לחקר חלוצות ישראל וספריותו בכלל, הוא כבר חקריש או חיד בודד נשאר לנו למשפחה כונתה רישותו, במצרים עסק גם במקומות מקומות שישבו לב שייחודה וספרותו בהנודי והספרות העברית והאחרת, כאן החל בבריק, "החכרנים", מצויים הערות הנוכחים בהנודי והספרות העברית והאחרת, כאן החל בבריק, "החכרנים", חזו המקומות ספיר חנוניד וספירי החורה והחוקים, שיערים לא יסולא כפי כמה שמוע להפיקה המסורה, שלה חקודש הקורות שייחודות אחרי שובו ממסעו ¹⁶¹.

18. ראה הספדו של ר"י ספר על יוסף ר"ם בירמבון שנתקן במבואו לחובבים הראשונים. הוצאת י"ג-ע"ת ע"פ 33. 19. "ירושלים" לוחות אנוסים פוקל (לחובבים הקרובים ע' 162). חוליות חכמי ירושלים ח"ג 261. 20. ברוחם רבי משה מויראטסאט. פוסט מעניינים על עולת המליצה המתים ספר"י ראה בשליש עולמות" לוח המבואר ז' וכו'.

21. "ירושלמה" 162. 22. חכם בלובון ונעקם במבואו לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חובבים י"ג-ע"ת 33. 23. חוליות חכמי ירושלים ח"ג 269. 24. "פירון לחובבים הראשונים" חוב"ב 19. 25. "מבוא לחובבים הראשונים" חוב"ב י"ג-ע"ת 33. 26. "חלקת חסידים" חוב"ב ז' עמוד ב.

27. חלקת חסידים חוב"ב ז' עמוד ב. 28. לוח ארזישאלי ללוח לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 29. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 30. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 31. ראה המבואר בשליש עולמות" ח"א ס"ג. 32. "מבוא לחובבים הראשונים" חוב"ב ז' עמוד ב. 33. "שליש עולמות" ח"א ס"ג. 34. "מקומו חובבי ירושלים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 35. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 36. לוח ארזישאלי חוב"ב ז' עמוד ב. 37. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 38. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 39. "שליש עולמות" חוב"ב ז' עמוד ב. 40. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 41. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 42. "קריאת המבוא" חוב"ב ז' עמוד ב. 43. חוליות חכמי ירושלים ח"ג 220. 44. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 45. "שם י"א. 46. "שם י"א. 47. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 48. "קורות חב"ד וירודה המסוד" לוח ארזישאלי ללוח לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 49. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 50. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 51. "מבוא לחובבים הראשונים" לויס ברייבסקי חוב"ב ז' עמוד ב. 52. "ירושלמה" חוב"ב ז' עמוד ב. 53. "שם י"א. 54. "שם י"א. 55. "שם י"א. 56. "שם י"א. 57. "שם י"א. 58. "שם י"א. 59. "שם י"א. 60. "שם י"א. 61. "שם י"א. 62. "שם י"א. 63. "שם י"א. 64. "שם י"א. 65. "שם י"א. 66. "שם י"א. 67. "שם י"א. 68. "שם י"א. 69. "שם י"א. 70. "שם י"א. 71. "שם י"א. 72. "שם י"א. 73. "שם י"א. 74. "שם י"א. 75. "שם י"א. 76. "שם י"א. 77. "שם י"א. 78. "שם י"א. 79. "שם י"א. 80. "שם י"א. 81. "שם י"א. 82. "שם י"א. 83. "שם י"א. 84. "שם י"א. 85. "שם י"א. 86. "שם י"א. 87. "שם י"א. 88. "שם י"א. 89. "שם י"א. 90. "שם י"א. 91. "שם י"א. 92. "שם י"א. 93. "שם י"א. 94. "שם י"א. 95. "שם י"א. 96. "שם י"א. 97. "שם י"א. 98. "שם י"א. 99. "שם י"א. 100. "שם י"א.

לחובבים הראשונים" חוב"ב ז' עמוד ב. 101. "שם י"א. 102. "שם י"א. 103. "שם י"א. 104. "שם י"א. 105. "שם י"א. 106. "שם י"א. 107. "שם י"א. 108. "שם י"א. 109. "שם י"א. 110. "שם י"א. 111. "שם י"א. 112. "שם י"א. 113. "שם י"א. 114. "שם י"א. 115. "שם י"א. 116. "שם י"א. 117. "שם י"א. 118. "שם י"א. 119. "שם י"א. 120. "שם י"א. 121. "שם י"א. 122. "שם י"א. 123. "שם י"א. 124. "שם י"א. 125. "שם י"א. 126. "שם י"א. 127. "שם י"א. 128. "שם י"א. 129. "שם י"א. 130. "שם י"א. 131. "שם י"א. 132. "שם י"א. 133. "שם י"א. 134. "שם י"א. 135. "שם י"א. 136. "שם י"א. 137. "שם י"א. 138. "שם י"א. 139. "שם י"א. 140. "שם י"א. 141. "שם י"א. 142. "שם י"א. 143. "שם י"א. 144. "שם י"א. 145. "שם י"א. 146. "שם י"א. 147. "שם י"א. 148. "שם י"א. 149. "שם י"א. 150. "שם י"א. 151. "שם י"א. 152. "שם י"א. 153. "שם י"א. 154. "שם י"א. 155. "שם י"א. 156. "שם י"א. 157. "שם י"א. 158. "שם י"א. 159. "שם י"א. 160. "שם י"א. 161. "שם י"א. 162. "שם י"א. 163. "שם י"א. 164. "שם י"א. 165. "שם י"א. 166. "שם י"א. 167. "שם י"א. 168. "שם י"א. 169. "שם י"א. 170. "שם י"א. 171. "שם י"א. 172. "שם י"א. 173. "שם י"א. 174. "שם י"א. 175. "שם י"א. 176. "שם י"א. 177. "שם י"א. 178. "שם י"א. 179. "שם י"א. 180. "שם י"א. 181. "שם י"א. 182. "שם י"א. 183. "שם י"א. 184. "שם י"א. 185. "שם י"א. 186. "שם י"א. 187. "שם י"א. 188. "שם י"א. 189. "שם י"א. 190. "שם י"א. 191. "שם י"א. 192. "שם י"א. 193. "שם י"א. 194. "שם י"א. 195. "שם י"א. 196. "שם י"א. 197. "שם י"א. 198. "שם י"א. 199. "שם י"א. 200. "שם י"א.

ספר המורה נבוכים. חלק השלישי גרף והאריך מעט נוספים ובפרט הקורותיו של רבי ספיר. 178 ויש מוסר סלמון הר"ג. חבב באחת דפוס הרמב"ם שנת ספרותו של רבי ספיר. כלב על חר ועם שכתבו לעיל (מירוץ פיזיקלי, "רא המוזיק", ברוך הניס", גאנות חכם והשנה"א יוכר עד ממזרח על מפתח קברי בן חוץ ב"הולברג", הוא היה הראשון שישער על נובן ברוב ספרות אלה. 180 ויש עולם הר"ג, ש"שפת עולמות, היא עמ' 20. מילקת מוזיקה" חוב' ז' דף מז' עמ' א.

לרכי הספור ישני המלמוד

מאמר שני

מאת א. קרלין

יש הרבה ספרים אנטימינים, שהמנוחה אהודת עם שהולם המסור נעם להם, שעריפלות קלה משנה להם חן קוראים פרטי המציאות מביטלים את הרושם, במקרים את מזר האמר. צאצאיה של המחשבה, זכר כללי אנונימי, שאנו מובל בזמן ולא במקום ובאלימות קומו לציבות מיוחדות. שנות אנוש, וברור האספרי, שמתה ומקומות בהקוטה מסוימת שהיה את המסור דובר מציאות, אהודת פרט ריאלי, קיבעים אותה בהולות מסוימות. גם אצל המסורים ובקומות מודרניות וברור המסורים והולטים בחולר הם אנשים, שדעגם האבן יצום, — שעצוב בכה הולכלה, או על פי שהמסורים שלטת. חולר המסורים יצום, פורע ראה המסור מהל שראה וחי אשים חיים, זו היא פשרה חולר הממלצת שמצאה לה האמנות לשיג את שהי מסולותה, מצד אחד, — היאור החיים כמעט שולם החי כמו שהוא. בליטה של זכרים מחויבים, ומצד שני, — קביעת האמץ המלילי והסריונות מן הפסים והרחבת המסגרת המצומצמת של זכרים שהיו, אהודת קדוה וגם לא רוצוה למסורים והולמוליים, עיקר מושים ויתרה לרוב המסורים המקרים לחוליות אותה במסמיה, מסוימת או השקפה מסה'לוחית, אהודת רצון מבריק לרוב במחלצות פתוחים וחי רהיק או אהרה מוחלפת, פרוטיות מסורה, שם ומון ומקום, לא היו על החרב מענינה, המצאה הרגילה בהולמוד: "שלשה באהוד", "חוד סב", "חוד חלמדי", "מששת בהסדר אהוד". לדוגמה נביא שהי ציסטות:

- א. מלשע באדם אחד שהחיל מסקל מרשעות לרשעות הריבים ומצאז הסיד אהוד. אהוד לר: לקהו! מפני מה אהוד מסקל מרשעת שאנה שלך לרשעת שלך? לרשע מהלך אהוד עליך, לרשע גוצר לחורר שדודו החרה מחרל באהוד רהייך ונכשל באהוד אהודים. עליך, לרשע גוצר לחורר שדודו החרה מחרל באהוד רהייך ונכשל באהוד אהודים.
- אהוד ישה אהוד לי אהוד מסוד: מפני מה אהוד מסקל מרשעת שאנה שלך לרשעות שלך (בבא קמ"ב ע"ב).
- ב. מששת בוחדי אהוד שהורו גוטה מלכ ושאלו לרשעים ואמרו: און לו הקנה עד שיכין חלק לחמה שחרות, ולהבאי עו וקשויו לו כרשעי הממה רחיה עוג ממה חלב, למחר נבנס וחריז לברקאי כיון שראו חזק אנדר: ליטסום מוחיל (חזק שאן יבולים לשמעות חלטה הרדעה בשרות אהודים) בביתו של זה ראנו נכנסין שאן יבולו, שלשה עולמות, היא עמ' 20.

לברקאי ישה וברקאי לא מוצא בו שן אלא של אהוד מנה כלב. ואף זהא

רקוקו ששא בקדמה לנהי, שונקוקי. מלבו זה יח לחורר עוז, פוסם חגישי וספרי רקוקו וספוי וספוי, "בוחי חודי" (שם דף ק"א וי"ז) הוא הבור מריוח על חלכות שהיטה וספופי. 141. אהוד מסוד חוב סרן ד' עמ' ט' וכו', 142. שם, 143. שם עמוד קכ"ג. 144. שם עמוד התיקשה ותעבר לר' 145. שם חוב עמ' קכ"ג. 146. דופם ב"הולברג" הרכי"ט עמוד 277 בהרעה) חולון בסבכת ונמח דף ר' צ"א. בראש המהות חוב: "צחקי הלוי יעקב מסר רשע ירושלים" בוספו חתום "יעקב מסר הלוי יושב צד"י, עורר, "המגור" חוב א' ב' מוריל מקיץ בירחים י' אליוור ליספרו וילרסקי, 148. וואו חלק חובו מסר חוב עמ' קס"ב וכו' שונסם חוהלו ב"הולברג" חרכי עמוד 13. Enayal. יוכר באן שריי מסר נכבחה מונון (הולברג) חרכי"ט עמוד 277 בהרעה) חולון על חבבם שאבבו בכוחים בהרמנה ולא עברות באופן שיוהור אהודת אהוד לא נילכ לקוואה זכרותם. 150. "הולברג" חרכי"ט שם ממה י' חוואל בריל את חמתו ריי מסר, הניכ אהודל חוב ואלקי עמם כמסוריו יעקב מסר חילי ישיי, חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 151. "הולברג" שם י' חוב ואלקי עמם כמסוריו יעקב מסר חילי ישיי, חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 152. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 153. "הולברג" שם י' חוב ואלקי עמם כמסוריו יעקב מסר חילי ישיי, חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 154. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 155. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 156. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 157. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 158. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 159. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 160. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 161. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 162. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 163. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 164. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 165. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 166. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 167. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 168. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 169. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 170. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 171. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 172. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 173. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 174. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל. 175. חובו ער כמה מסר, אהן ספיר" מצא חן בעיני הוריל והבינום גם כן חבב ונצורם. לפי זכר מר אהודת גורל, נכרו של ריי מסר, בקשו ממה כריי וכרוי בקש רתן כריי מסר לנסוע חוב חולל.

נצמד תלמיד הגר"א רבי ישראל משקלוב בעל "פאת השולחן". גם לדבר מצד אחד נלמדה של עבר או של ברית, הסכמות לגליל ורחוקות מיוחדת. מצד שני, היה לפניה גם כוח משיכה מיוחד, למרות המולדת שפרצו שם מנוח לזמן רשיות האמה השכינות, "הרשי" וגם הגבולים והמורדות שפרצו בגליל, בחימה רחוקה ממנו המטנה והתלמד הירושלמי לפניה לא היה ברית הגלילי בגלל, מקום שבו נוצרו לפני שלש שאת שנה, כל רחבי הסכמה ורועים קבירות קודשים לפי תקופת התנאים והאמוראים ועד תקופת עליית הספרדים המקומים רבי יוסף קארו והאר"י הגר"י.

מיום עליית לארץ, ואפי' של ספר בת, אך כלימה שנת אגלונה מהה עליו את רבני צפת, שהכירו בכשרונותיו של היתום חרף, ספלי בו, ואולי עדי באוהב אתה (תקצית), פרצו המתנות בצפת ערביי המפרים הערים מרדו במשל המצוי במדבר עליו, ששלט אז גם בארץ-ישראל ובמדינת, והעוררים היו ראשונים לסבל ממתנות אלה, "גורמתו ורכושנו היו לזה ולשבו ביד המפראים המורדים, אך נפשו היה לנו לשלל, שברתו עירובים וחסים בלי המהמה לכפר עין ינתן, הולך שעה וחצי מהצד, החרב הגאון המפארת ישראל זצ"ל, מצא חן בעיניו שרד חספ, וכל הנבחרים עמי חיו בעלה שלשה ימים לא אכלנו כל מאומה, ואחרי כן נתנו לו כעמל רצפים קטנה ליום המים או לקיום הנפשי וישבני שמה ארבעים יום באמת מות ביד המורדים, רבנו ליום נתנו וחרקו כל המלך נתנו הדרונים, והכריחו המורדים חזונו איש לחלוף, עד אחר ארבעים יום וזה אפוא יעקב ספיר עור משחר ילדותו, מה שזיה לו למיטתו ברכת הימים בנודותיו תקשיב ארבעים אפר ספיר לא דרכה שם הרג והחליה התנועה בישוב הנפטר לעלות אליל תקצית עליה לירושלים, כי בשנת הוצא אדם כן השוה, בין פלא אדם, בריח לירושלים ולקיים שם ישוב, הניעה זו גבורה עור בשנת שאחרי כן אחרי אפר "הרשי" הידוע בשנת תקצית, ששה שנות בישוב צפת, והרבה בהם חללים, שצנאו קברתם תחת משאות העיר. אחרי המגפה הגוראה שפרצה בצפת בשנת תקצית, שדברים היו חללים, גדלה העדה והאשכנזות בירושלים, ורישומה נעשה ניכר, בעד אשר לפני כן נבלעה כמעט העדה המספרית.

זמן קצר אחרי עליית לירושלים נשא, והוא כן חמש עשרת שנה בערך, את בת "החכם רבי שלמה הלמן ונתן ז"ל בצפת", ר' שלמה הלמן הכהן" עליה לארץ-ישראל מטקסין עוד בשנת תקס"ד, והיה אחד מאנשי כולל הפרושים בצפת, רבי ישראל משקלוב שצדף אז בראש מוכרי אמו פעמים אחדות בימינו, פנח בגאון, כולל אשכנזים הפרושים בצפת, שנסע עמו לירושלים לטרד עניני השבת בשנת התשעים למאה הששית, והסגן לשד"ר לזביא כפי החלוקה מקושטא, בפסול אחר הוא מוכר על דבר פעולתו לטובת הגבור בעני אצל הקונסול האוסטרי בדוכן לקושטא, רבי ישראל משקלוב מוכירו גם כשד"ר לזביא כפי החלוקה מולאנה בשנת תקצית, משנת תקצית בא שוב מליצא בשליחות בדרך היבשה מקושטא, אז הביאו הוא וחבור רבי שלמה הלמן שפרצו גם מכתה חרבה וברכה ושרי שלוליה החרו לזאב לקונסול אוסטרי ורועה בעכו לשר אמנונים קשטנ, שהיה טוב ליהודים, כנראה עלה רבי שלמה ולמן לירושלים אחרי חתנו, הואו אמנונים קשטנ, שהיה טוב ליהודים, כנראה עלה רבי יעקב ספיר חתנה אשר מצוינת וחתנה מספר בשבתה, שהיתה, "אשה חכמה לב ותימה לו לאדם",

ר' יעקב ספיר

(תקפ"ב—תרמ"ה)

מאת יוסף יואל ריבלין

זה כבר הזמנ הרבים ש"הישוב הישן" לא עסק אלא ב"שנווררות", חרשימות הארבות של אומנים ובעלי מלאכה שאנו מוצאים בספרים שונים של אותה תקופה, מעצמות שולח קטן בערך היה, "הולך בל"י" גם אז, ה"חלוקה" אף היא המכה לא רק במבלי צול"ם, בלבד, כי אם מייפנה גם לקיומה ולבצורה של מעצמות עוסקים בישוב של עולם, מצד אחר מעצמות מעורות שונות שנשארו עד ימינו על הנכוניותה של מנהיגי הדור הזוא ושאיפותיהם, בכל חוגיה של חרבות המעשה למלאכה למשור ולעבודת האדמה, ואם אמנם היו כאלה שכל חונתם היחה "ירושלים של מלכה", הול היו אלה ברוכים הגדול דיקא מאלה החדשים מקרוב עליו לארץ, קנעם מפלגים, הם רבנים והאונים והסודרים תלמידי חכמים ואף גם יורדים פשוטים, שמייקתם היחה על גמולה, "יושב ציון", ילידי הארץ וגלוליה, היו אנשי חיים ככל המון בית ישראל, ורבו הגדול עסק במשלה יד בכה או בכה עובדה זו חלטה ומתבדרת יותר ויותר עם תום אותו, "הישוב הישן" הואיל וכלו כחשיבה מיוחדת.

ברם, יש צורך להודיע עוד טענה אחת מן הול, היא כמה שונג ליצירות הרוח של, "הישוב הישן", מקיבל הוא ש"ארץ-ישראל" לא הוציאה מ"ישיבותיה", "גאון תורה", — שרא הנעמה, "החכמים" ו"סופרים", ואולם אם נמזר כהדת ספיר מהולות האחרונות הראים לעורמה מיוחדת: ר' חיים חזקיהו מרזני בעל "שדה אפר", שגנולי בירושלים בשנת 1833 וקבל כהן סמיכה בחינתו כן שלש עשרה, ר' יעקב שאול אלישיב, שגנול בצפת בראשון ליוני 1817, ואין הם יורדים הוא חזר בנוגע לזשבלה, גם בהם חרם הישוב לא מעט, בייש לב לקבור חסן, החל ב"בגלון" של בריל, ב"ההדה וירושלים" של סלומון, ב"הבצלה" של רשל פרומקין וכלה ב"לוחות לויג" ת"ת, וירושלים" של האספרי-יעקב, הפובליציסטית של הר"מ סלומון, הו"ה רבלין והר"ד פרומקין אונה נמלה מן הפובליציסטיקה של הסופרים בני דורם ברוסיה, כמה שונגו למעט, יד להוכיח את ר' אברהם משה לויג ז"ל את ר' ישראל זאב הורוביץ ז"ל בעל "האנציקלופדיה לארץ ישראל וסודיה", את ר' שמואל רסלאי ז"ל חוקר המטבעות, ויבדל לויים טריים — את ר' יצחק יחזקאל יהודה, חוקר מרחי מנהגים, בעל "משיל ערב", המבוהט המערב, את ר' יחזקיה חיים קוטובסקי בעל הקולקורודציות.

במאמר שלפנינו אנפה להעמיד ציון לאחוז המיוחדים שבהם, לחוקר החיזיר ר' יעקב ספיר הוליו, הואישון בהכמים שקמו לישראל בארץ-ישראל במאה האחרונה, שתוארו בסניו בספר, "אבו ספיר" עומדים במעלה לא פחותה מחאיר מסעיהם של ר' בנימין מטריליה ורבי פתחיה מרגנבורג.

א

מיצאה של משפחת ספיר, הוא מורמניה, ואולם הוא נולד בעיירת אשמינה אשר במחוז וולנא בשנת תקפ"ב, אביו, מרד הג הצדיק המקובל רבי זמן הלוי, היה שורץ באוהב עיירה, בחינתו כן עשר שנים ושבנה חודשים, הביאותו הרוי לארץ-ישראל, ום הגיעו לארץ-ישראל בהושנא רבה שנת תקצ"ג, והושבו החליה בצפת, שזיחה אז מרוב לא רק לישוב הישנים כי אם גם לוח של הפרושים ממלמדי הנו"א, שבראשם החתרת הנאמה הלוו בסמו של חסמור.

לחורבנה ר' יהודה חסיד, והיה מגיד עוד גם אז שיעורים באחד בני המבנה ב"הרבה".
 גם בנות הר"י ספיר נשאן לאנשים ידועים. והנה האחד היה חתם חרדי ר' יחיאל
 ברלי, ליד הוריו זה שערך את ה"מבנה" הויזית בירושלים שנה אחת (תרכ"א) ואחריו כן
 בירושלים ובניסוח חתולאי. גם אחת ר' אליהו נדל, עסקן צבאי ורב פעלים
 ונורה הרבה לבגלת⁴⁰. חתנו השלישי היה הרב חתם שמואל בייך מיקורי עזת
 הספרדים וכן למשפחה מתחת ותחתית ימין בירושלים⁴¹.

ב

היזכיר של הר"י ספיר היה על פי שיטתם של תלמידיו הגר"א, שהמצינו חותמם
 על הישוב האשכנזי בירושלים ואם אמנם יצא מנתיביו של קצאנת לירושלים
 בשורות השנים שאחריו לפי ילדותו הרי לא הורה, "מאחר" זו בלתי אם "אמפורים"
 שנכנס לארץ עליוני עולי הונגריה תלמי. "החתם ספיר" ועליו ידועה המציאות בעד
 אחת, וכשנת תר"ל—ם עליו ריבין הגאון ר' יהו"ז לוי דיסקין זצ"ל, הרב מברסק ופמלא
 שליו מצד שני ר' הלל ריבין שעלה לירוש' ס עיר בשנת תש"ב והיה מורה הצדק
 הראשון של האשכנזים כאן, הרי אתה אתה חרות אביר ר' ברוסמן ריבין משקלה, שהיה
 בו דודו של הגר"א והלויז המוכתר במלוא סמכוה עסק גם בחכמה חזקה בחורה
 מצדמים הדיים והדוממים, והוא מוסתה וקורא במקום בספרי יו' ורמב"ם. גם אחרי
 השפעתו של ר' הגאון חסיד ר' יוסף זנדל סלמ, ש"י יעקב ספיר חשבו לרבו המוכתר.
 ר' יוסף זנדל סלמ, שישגל גם את בחיר תלמידיו הגר"א את ר' חיים מליזון וגם את
 ר' עקיבא אביר ר"ל היה של קצאנת על דוד פיש, והיה חכם כביר בכל הדיעות
 והתוצאות בתבלי⁴². מלבד זה ידע גם שפת ומוצאים⁴³. גם שיטת לומדו היתה פשוט
 מצוית וברור המקורה, ב"שנה למוסקו שהשתתה לחלכה, היתה החל במצא שישת
 בגינה ויסק" וכל האחרונים⁴⁴. מלבד זה היה סופר מחדר רגיל וזה למחבה ובעל
 סמכוה קל ויפה⁴⁵. "במכתבו יש שמצטיינים בשפת לשון עברית והיו עם רעיונות
 נשגבים ומפליאים"⁴⁶. על השפעתו הגדולה של ר' יוסף זנדל סלמ על ר"י ספיר,
 משוברים החסידים שקשר גם בה"כבוז⁴⁷, הנוגע אליו השמיעה על דבר פטירתו והוא
 אז גפר"ק⁴⁸ וגם ב"המבנה" (שנת תרכ"א).

ראשית עסקו של הר"י ספיר אחרי נישואיו היתה כמלמד במלמד חרה. יצן
 חיים שנכנס בשנת תר"א בערך⁴⁹. הוא היה אחד משני המלמדים הראשונים במסד
 ה⁵⁰. משנת תר"ז חננו מוצאים אותו רשום כחבר "העדה הקדושה" של חברה
 משמורים⁵¹. בש" ה"ש"י (תור"י) הוא היתה בשם כולל סובאלק (לאמורה) על
 מכנה אל חכמים וספרדים, ובשנת תרס"ז הוא חתום על מכנה לר' ישעיהו ברוקין זצ"ל
 וזו ר' ישאל משקלה. שיה במנהג הפרושים בעת ההיא בענין שיעורו בדיקין זצ"ל
 והחצו"ט יחד עם גדולי ירושלים העומדים בעד החז"ר בה ר' יוסף זנדל סלמ
 ר' שמואל סלמ ועוד⁵². בשנת תרס"ב (תרי"ז) הוא נזכר כסופר, "המורה קדישא"
 של האשכנזים, והוא גם חיבר את ההקדמה לפנים, וזכר קדישא" בזמן תוספת, בשנה
 ששפדו האשכנזים מהספרדים ויסדו להם "המורה קדישא" לצמצם עם "בית עליה"
 מחיז"ם. פרטים חשובים על אודות הר"י ספיר חננו שומעים מאת לודביג אוגוסט
 פרנקל בספרו, "ירושלמי" הוא מראה את מראהו משני עשר קומה אשר פניו
 מוחליל חורף ועל עפעפי כמזכרת אדמומית. משני עשר קומה ומלא חלצה
 בשחור פאות קוצותיו הארוכות אשר כל מסרק או לחם אין נזכר למעלה המשי

אחרי שנתיהם עוד בילדותו, כי מלבד אחיה יהודה שנישאה עוד בצפת לרבי משה
 ביימברסן לא היה לו בראוי כל קרוב ונזואל⁴⁸.

גם של הר"י ספיר רבי משה זה היה כמעשהו ומתמלכר, "החתם ספיר" ונא
 לירושלים בו ר"ב שנה לפני הריש הגדול, ועמד בראש כוללות אנג'ל בא"י והיה
 "יד בירושלם ובחברה שנתה הנהג וסגולה תופש"⁴⁹. הוא נהנה על קמנאים הקיצונים
 מעולי הונגריה המכירה "החתם ספיר"⁵⁰. שנכח במחלת הירושלמי פראג, ונחלמו
 נגד כל רוח המשכלה בירושלים, והונגוז בשעתם ללודביג אוגוסט פרנקל, שבא
 לירושלים ללמד את בית ספרו למלי. למרות רוח קצאנת זו היה חיים בני ובן הר"י
 ספיר יום אחים ונמאמר מספר שכתב עליה מביים הר"י ספיר על כס את אבותיו לארץ
 ישראל ומצייני שחיו לו קרובים עשירים בחוץ לארץ, שבקשטו לבוא אליהם, "לא ערב
 לנו לצונת אליהם להשיב מצב"⁵¹. רבי משה זה היה המיסד של בית המבנה, "אל
 משה" בקרבת מקום בית המקדש על שם רבו "החתם ספיר"⁵². בו אחריו של הר"י ספיר
 ר' דוד ביימברסן הלך אחריו אחי אמו בכשרונות, והיה בזמן סופר "המקי" ועוד
 בירושלים⁵³. אחת הר"י ספיר לאה חייתה אשת חזל, "חכמה ודאית"⁵⁴. על שמה
 נקנתה המגורש הראשון חלקה שדה הקבורה לעדה האשכנזים בירושלים אחרי חסידים
 מן הספרדים⁵⁵. הוא נפטר בירושלים בכ"ח סיון תרמ"ח שלש שנים אחרי מות בעלה,
 אשתו לדה לו שני בנים ושלש בנות. את בניו חנן על חתונה והתשכחה יתו במאמר
 "ירושלים לפני ארבעים שנה"⁵⁶ מספר לונג, כי כשחיה הר"י ספיר בארצות, היה שולח
 מזמן לזמן ספיר השכלה לבניו והם היו משיצים אותם גם בני אחריהם כבוד ואמנם שני
 בניו הצטיינו גם הם לא רק בחרות, כי גם בהשכלה, ושניהם נמנו אחרי כן
 בני סופרי, "הלבוז" המפוי. הגדול בהם רבי לונג נתן — נקרא על שם חתמו של
 הר"י ספיר ואצלו יחד — היה זה שתיבית שנתה קפה השמנה ירושלים⁵⁷. הוא
 היה סופר שכן פרסם ב"לבוז" כמה "במבנה" בחיבתו הח"ץ (לודו לונג נתן)⁵⁸.
 ביום ישיב אשה פתח הנית כרוחה על שרפך וזכר בעבודתו — ב"שורפה לקלית הקפה
 עם הירחים — ובלילית כחה חודשת לעתו, "הלבוז" של גוסו רבי יוחאל ברוקין⁵⁹. לפי
 מה שאשיר לזון ממכתבו ל"לבוז" הנין גם בשפה הערבית. כי הוא מורה לעלים
 קשאים מהעמנויות הערבית וכן מה המגורו גם בארץ מצרים ולפי מה ששמעתי מקצת
 ירושלים, הצטיין גם במגורה ונראה מן הרגיל בשנת החנוכה לקנות אותה לעבודת
 אדמה בירחה, בעד ארבעת אלפים דונם שבהם השקיעו מרץ רב ר' יוסף ריבלין,
 ר' מכל הכהן עם הר"י ספיר בצמח נמנה גם שם בנו זה בין החבורים⁶⁰. רבי לונג
 נתן מה על פני אביו⁶¹, והשאר אחיו, "חוקה", היינו חצר שהיתה קצו תמורה, וליחוד
 המוסק בה חייתה חנוכה לשכיר לחודים ואסור היה לשיטה קצו תמורה, ולא היה
 וחתו⁶². את החוקה הזאת מכר אביו חתם ר' בנימין זאב הלוי ספיר, הוא
 בכיר ונסיד⁶³. בחוד ידוע לשם בנו חשני הרב חתם ר' בנימין זאב הלוי ספיר, הוא
 אביו של אליהו ספיר הידוע בעל "הארץ", ר' בנימין זאב הלוי ספיר, הוא
 וקדוקה ועל הנד ידוע בזמנו מלבד מה שהיה חרף גדול במחלומ⁶⁴. הוא היה גם
 בעל כשרות ספרותית חשובה והשתתף בה"לבוז" על פי רוב בחתימת ביז' (בנימין זאב
 הלוי)⁶⁵. הר"י ספיר מספר כי בכרךו, "מנו יד עמקים מהח"ד ומחבורות כתיבות
 ורשימה מסמרות ומשפחות וחקיקות אשר אסף במסעותיו היה לו ילוד בנו יקר
 הרב השנו נעלה האבדו העציר בדיקין זאב הלוי ספיר נר יאר"ם⁶⁶. ר' בנימין זאב
 שישם גם זמן ידוע כמלמד בחורים במלמד חורה "עץ חיים" בירושלים, אחרי כן
 היה לסופר אייג. מקדם סוד בביתו ואחריו כן שכל לו חנה ברחוב החולצים⁶⁷, קרוב

אשר עליו ולא לחרו משנות קום קדמתה, ועליו אשר שלפם על המפתח נואו כנושאי כל אבק עמק יהושפט משנים קדמוניות על ראשם הנקובים⁵². עוד ביות פרנקל ביוזיה שמע את שמעו של הרי"י ספיר: "ליד לוקת בני הנביאים המפורשים, רע למלך (דוד) חופש הכנור"⁵³. "המתהלך בין חרבות הקודש, להאיר במחשבי השממה את אורו שירייה"⁵⁴. הרי"י ספיר היה אז כבר עשיר והמש שנים בארץ. לפי זה בו שלשים חומש אלף גרוש כמאה כסף⁵⁵. הרי"י ספיר יודע אופו בעת הזאת גם בין יהודי חוץ לארץ בעיקר כמאמר, והוא בעצמו משתופם, על כי ירדו בברוקין ויען על אודות משורר יהודי ירושלמי⁵⁶. על שאלת פרנקל, אם הוא אסף את כל שיריו לקובץ אחד, ענה הרי"י ספיר, כי מדי פעם בפעם אחרי כלות שירי חדש, יתנוח למאהבו, וככה ידאח למרדקים, או ישרפוהו באש, וככה יאבדו אחד אחד⁵⁷. הרי"י ספיר המאנו לפניו על רוח הקנאות אשר המתלה כבר אז לנשב בירושלים, למרות רוח רבתי וחבריו וגם עולי ארשה מסוגם של האזנים הגאונים והצדיקים ר' יעקב יחודה ליע ל' ואחיו ר' נחום משאדק, גם יסו הוא, ר' משה בוינגרטן, נמנה במתנגדי פרנקל. בנ"ל ליד וקנאה תמה עוררי מדנים, אשר במקום אחד מאותו ר"י ספיר על "סבות ותלמות עם שבוא לראשונה מארץ-ישראל מלבד, דבר הרב רעב המצאן, עד י"ג תמוז הרי"ה, שאו יצא עליו מאז ידע נפש⁵⁸. הוא מכאן לפרנקל כי, "שוא יחזיק על שבחו עם מבני אדם גם מהחיים, בירושלים ינוב ויפרח פרי מר הטעם: המכאוב על שירי ירושלים"⁵⁹. פרנקל מבקש ממנו, "שירי, ואחרי נימס אודים אמנם הנביא לו הרי"י ספיר, שירי יצא ספחו, לפי עזות עצמו לספרו, ירושלמי⁶⁰. ואולם בהיות שאין שירי, אחר נספח מלבד השיר עצמו 342 המחבר לכבוד יסוד בית הספר ומיסוד, שלפי דברי פרנקל נמתו לו אחד, "מהפירושם"⁶¹, יצא לנו כי ספיר הוא האיש אשר כתאור פרנקל הוא "מהשירים בערת המתהללים בקנאות האמתה, אשר עינים למו לראות ולב ליעת ולהכיר את סיבת בית החנך הנוסד"⁶². מפחד הקנאים לא נמאם שם המחבר על השיר מעוז הדבר שהוא "מלבד" התלמוד תורה, "עץ היים" שהרחיבוהו אז בעיקר למען יוכל לעמוד בפניו בפני "בית הספר החדש"⁶³, הוא סופר, "החברה קדישא" ועוד הפירוש"⁶⁴. רואה ביסוד, "בית הספר למל" לא פחות מאשר יסוד "בנה" מוסד ר' יחזק בן נפאי בנפשו⁶⁵. לעינת זה יש לפננו עוד חבר מאחד מימי חייו האחרונים של הרי"י ספיר שנכתב גם הוא בעילום שמה, ושמראה על יחס ההתנגדות לכל חדש, כונתי לקונטרס "קל מהדל", שבו יצא, "מזונים" אודים מירושלים נגד כל רעיון של "חבת ציון", בעת המעוררה התנועה. בצורה הריפה מאד, העתונות העברית ברוסיה, אז התנפלה כמובן על קנאותם של יושבי ירושלים. חזון בר' יוסף ריבלין ז"ל, מנהיג הישוב הישן כולו ולעשותו אורא, לכתב-פלסטר זה, גילה ר' יוסף ריבלין שכתב הקונטרס הזה הוא "הסופר הישירי ר' יעקב ספיר", ושאו הוא מביע את דעת הישוב הירושלמי ויחסו ל"ישוב הארץ", כי אם דעת יהודים ובודדים". הרי"י ספיר מתגלה בשני המקרים גם יחד בתוכנו כ"משורר" אשר "כונה עליו הרוח", שנס את מתניו ומשך כונת הסופרים/ בית חזקו בוג יכתב על פי הזמנה — בשתי הפעמים — פעם, "שירי" לפרנקל מיסד במקומה הרי"י עסק כבר ספיר גם ב"למודי חול", לפי מושג הימים ההם, היינו

בדקוק השפה העברית, בבאורי המקרא וגם בתולדות ישראל. ואכן היה ספיר מומחה בדקוק השפה העברית ובמסורת המקרא. אמנם אחד המבקרים את, אבן ספיר⁶⁶ אומר על הרי"י ספיר: "ואינו חסר כי אם ידעת כללי הדקדוק, או ההרגל לכתוב מבלי לחטוא ליסודות החממה הזאת הידועים לכל מורגל בהם", "הוא כנראה תורני מעוררי, שלא היה לו עסק עם כללי הדקדוק והלכות הכתיבה המדויקת". אין צורך בהוכחות עד כמה דברים האלה, שצאמו מתוך שגאה וקמטו, מוגזמים הם. עמקיותו ושקנותו של הרי"י ספיר בעניני המסורת והדקדוק מראים ממש הופך, ידעיה עמוקה ומדויקת בדקדוק. הרי"י ספיר בעצמו מתנגד⁶⁷ על השיגאות הרבות שנפלו בדפוס, משום שלא היה במקום התפוסה. הוא מציינ ששלו את כתב היד, בכתיבת יד מוזק שבעתים⁶⁸, ומבקש שכל מוצא שגיאה בספרו יגיד לו מ"הו הלבנו". ובגוד זה לעג הוא לחדושי "המגיד" בפילולוגיה גרמנית⁶⁹. אהבתו לחממת היהדות היא שקובה אותו אפילו ל"קראים", הוא בא בקשר עם חכמיים. בתוך ההסכמות שבאו בראש, אבן ספיר⁷⁰. נמצא גם מכתבו של המלומד הקראי אבן רשף (אברום פירוקביץ), "שופט הקראים מקרים". ספיר משתדל להוכיח⁷¹, כי השגאה לקראים מוגזמת היא, ומביא דעת אלה החכמים שהתנגדו לרדיפות הקראים בכל עת. בתוך יתר דבריו הוא אומר⁷²: "אם לא פרצה המחלוקת העצומה אוד"כ בימי הגאון (רבי סעדיה) ז"ל במצרים, ובכל אשר מצו התינוק גם ברכי ראשיים הראשונים — מי יודע אם לעת כזאת כששבנו והיינו לעם אחד ולא נברת שבת מישראל. בירושלים לא נדע אם היה מעולם מחלוקת עצומה ביניהם ורודפים אלה לאלה". אחרי זאת הוא מביא את דברי החכם הירושלמי רבי אשתורי פרוני בספרו, "פתח ופרח", הקם להגנת הקראים, ומעורר לסבילות בכלל במאמרו, כי אר הסבלנות אינה מביאה אלא לירי התפלגות ויצרות "כחות" בירא"י⁷³. כבר הכינו לעיל שהרי"י ספיר היה שולח לבניו ספיר השכלה מחוץ לארץ, בחינת שם למסעי (באמצע שנות חי). והם היו מפצים אותם בין בני הנעורים. אין עסקו שדעתו של הרי"י ספיר הייתה שונה מזה שלרוב אנשי סביבתו, וכבר העיר עליו פרנקל, ואני מצבו לאמר: "המתחמים יקראו אחרי מתחכם והמתחמכים יחשבונו לפתי ולסכל ואני חזיא היינו בעצב ימי מלחמת ההשכלה. ברוסיה ובגליציה על-ידי הקנאים, נראה עד כמה הייתה עדין הסבלנות שוררת בכל זאת בין חוגי בני ירושלים, וביחוד בחוג העומדים בראש הישוב בימים ההם. יתר על כן: הם בעצמם התיחסו בחיוב — כיוס הגרי"א ותלמידיו — לכל השכלה וחכמה שאין עמה כפירה בעיקר, ואף גם, "החסידים" כ"י ישראל בק שעלה מצפת ובנו ר' ניסן בן אהרי לא צרו את השכלה. ואם גם אסרה לעצמם היתרה על כל פנים לאחרי, לפי מה שאנחנו רואים ביום מתוך יחסו של ר' ניסן בן לודוויג אוגוסט פרנקל⁷⁴. גרם לזה גם המגע הישן עם היהודים הספרדים, עצם מצאיות, "קולות" בשולחן ערוך הספרדי, שגם האשכנזי הדתי שברדמים לא יכול לעלות על דעתו שהספרדי הנוג על פתח לחקל, עובר על הית הוא הרגיל את האשכנזי לסבלנות כלפי אחרים, אם גם שלטעמו היה רואה מנהג זה כ"עבירה" המורה, ואולם מלבד ה"קולות" בתוקף השולחן ערוך הספרדי, חשפיעו על האשכנזים הספרדים שהצטיינו בדרך כלל, בכל הזוויות בסבלנות היתה זרה הייתה לספרדי כל הגלגלה ב"השכלה" ושמע הדיפורמציה כמעט שלא היע אליה, כל מה שנכתב בעברית היה בעיניהם אם לא "קדוש" הרי על כל פנים מוכנה, ותושב לנגס מנכסי היהדות, ב"ישיבותיהם" בסוריה ובארץ-ישראל נמצאו מלבד ספיר הדתי, לא

ושלום לאכול לחם אנשים⁸⁹, "ספקי לאכול פת לחם בועת אפי, כי עובד אנכי לא מחרפה במלאכה⁹⁰". "ומ נאמן רוח הוננו. מעורר שכמי לעבודה נטויה, במקרא בקדוהוה בתלמוד ויסודותיה ירי הרה. גם בעול דרך ארץ צנארי משכתי, מן תבא בירי עורף לא פניתי... ובטוהי כי אבוד אמונה אומן למען כבוד חי ארצי, עירי ועמי, ולמען אאכול לחם איי וביעזי וארבעה ילדי הילדים⁹¹, כוונתי היתה לעצוא עבודה באחד המוסדות שאמר מונטיפיורי להקים, וכנראה בהודו ב"בית המרפא" (בית חולים) שהשב מונטיפיורי או להקים⁹².

(סוף יבוא)

מנגונה אחר בתקופת שמיים

הפרקרה, אהיה הנה שפרטי, תיחף פליטי.
 בפאה שפברת, בפרקלין וינאי לשפכה
 מלך נכח הנה נקאים
 גברים תבוש-צואונים, מארבי בגד ותנוקה,
 נשים פבושות רקמות-שני, לשפלותיתן שפטי-פטי.
 זו השירי דקמה חסוקה-פניתי.
 דקמה פניי בתקופתה.
 אף מיר פלח פנקס צחוק טוב-הוג.
 גבריים הקצופים פן מתאדם-מחוקר תלפיות,
 הרטיבו כך שפח רחן
 ואר, פמקוה מל, ינד קפפף פספוקה תנפטי.
 פמאח זאת שפברת אף תכחיל הונוא,
 ספלות ריחות דברה תמנמר צעין על סף
 ועלי-אופים קקמחום פוחוב פוקרה
 שתופי-ציון, בשפך אותם רחף.
 הפרקרה, אותה הנה שפרטי, עוד תרתף פפטי
 פמאח אוריונים, יצחו פטרפם הנוצי,
 תשפף פתפתי-קבאים פמבתי-תפשיפס
 שפלוז.
 נקרים פונופי-תמנת, קרפפי-תלוק,
 נשים תתפצית פלות, פסוקן פד ופמר זה,
 פשורים דקמה תפרות, על פטיים פנפטי,
 דקמה תפפפטי פת תפפפטי,
 אף צחוק פנקס וטוב-הוג, שוב אינו קולות:
 תתי פפפטי, אפד פמפפתי-שודדים.

רק ספרי הפילוסופיה, הנהגון והשירה של חכמי ספרד והבאים אחריהם כעמנואל הרומי, רבי משה חיים לוצקו והמחברים כי אם גם ספרי קלמן שולמן ר. אהבה ציירי ג. אשמת שומרון של מאפה ולתמיד אפילו גם ה"עט צבוע" שלו. הם לא הכחינו בין אלה ובין "מליצות" שפורר ספרד ואשליה. סוף-סוף גם באהם השירים שהשתמשו בהם לתפילות הנעלות ביותר עמד במרכז ה"רוקם" וה"אהבה" הנגלייה יותר אסתטיים⁸⁷. גם התחמנה בין ואשכנזים ובין הספרדים, ודואו בין המשפחה והמחשבות ביניהם. הכניסו הרבה סבלנות בורות ות⁸⁸. לפי זה אין לדבר על רדיפות מצד קברניטי ירושלים, שרדפו את המשכיל ר' יצחק ספרדי. עוד נראה להלן עד כמה היה מוכרח גם בעיני גדולי התורה, גם בעיני הקצונות ביותר כר' יצחק ליב לוי והעומדים בראש הצבוא, בגלל ידיעותו הרבה בתורה באחד מהם.

בתקופה הזאת היה הר"י ספרדי גם ה"מפורר" הירושלמי אשר אליו פנתה העדה בכל מאורי צבירי לחבר שירי, ובחור לקבל פני נדיבי עם ורשים⁸⁹, "תפקיד שמילא אחריו בירושלים ר' יואל משה סלומון"⁹⁰, ובמדה רדועה גם ר' יואל מל פנס⁹¹. עוד בשנת הקצ"א פרסם שירי לכבוד משה מונטיפיורי והדפיסו בירושלים בשם "כנף רננים"⁹² או "גיא חזק"⁹³. חוברת שירים חרפיים בשנת חר"ט, כולם מוקדשים למונטיפיורי בשם "כנף שם טוב"⁹⁴. כנף רננים⁹⁵, שבה באו השירים: א. ר. אש פנה, שיר על בקרי מונטיפיורי בארץ-ישראל בשנת תקצ"ט. ב. פנחות דמשק, על פעולות מונטיפיורי לשובת היהודים בלמשק בתת עלילת הודם בשנת 1848. ג. ירבת צפון, על פעולות מונטיפיורי לשובת יהודי רוסיה. ד. שירי ציון, על בקורי מונטיפיורי בארץ-ישראל בשנת ת"ט. לשירים האלה מנודף שירי קטן ופהו בראשי-תובת של שם המחבר (יעקב חזק) במגנון שאפשר להבחין בו השפעה ספרדית, מלבד שיר קטן בראשי תיבות, משה מונטיפיורי⁹⁶:

יכני עמודי קחז במשענע⁸⁸,
 לוריי עמי תקחי תנוני,
 לקומי מבטי להשר תשורי,
 בראי הרוח תפיוי כבורי,
 תלכי לנצח שיר זברי

מלבד שירים אלה יש שירים אחדים בסוף חלק ב של אבן ספיר, שפרסם אחרי שובו מרוסיה והם בנוסח היה ציון הספרדים, ותוך שירי שהחבר בהודמות בקור יודשי-המצר הפורטי פרוידר וקוללים בירושלים בשנת תר"ל⁸⁹. בארבעתו של הר"י ספרדי נמצאו מהם מירוש העיר הפרוסי תנור תודה על הניסיון לו את ספרו, "אבן ספיר"⁹⁰. יאן כן בשאר מהם שיר, "אבל כבוד" קינה על השר רבי דוד ששון צאלח מעיר בומבי, את השיר לכבוד בית הספר למל ומסוד פרונקל לעיל. נשארו לנו אפוא מחר"י ספרדי רק שירי ציון מנעמים ותבולותיהם רק שירי תהלה לשירים לקינה למתים, ואלה אין ספק שהר"י ספרדי היה בעל נפש לירוי, ונבראה שדואה השירים הליריים הם הם שהיו למאכלת אש תיפק הציורית. כעדות עצמו בדבריו לפונקל שהתכוננו לעיל, מדברי פונקל, שהיה גם בעצמו משורר בעל כשרון, המפורר הירושלמי, ניכר שהיה הר"י ספרדי יודע כבר אז כמשורר ביחוד⁹¹.

ואולם הצבוא התמרי של הר"י ספרדי היה כנראה קשה בתקופתו הראשונה, בסוף קונטרס שירי שדפסו בשנת תר"ט⁹² בא משל שמשל על עצמו, "לאדם טובע שהצילו רב החובל", הנהגה למונטיפיורי הוא מספר שהוא בן עשרים ושבע ואב לארבעה ילדים⁹³. ומונה למונטיפיורי בבקשה להתסיק אותו במלים אלה: "אינו רוצה חס

גריצים, תקציפם פון מלאכזים-מקור, מקיפומ,

פא גרייב ערד שפיר נחף:

נחם-גיי רוסק משפטי.

— נחף, פמטנה קר גרד פסקה פסקמה הנפש, נחף

בצאקונת קר שפיר צורה גרדקחית.

אכן בואה נפאנה גרדקחית

פולף-גער נחף-שבת — ספור-ברים

נפוי-אופים צרדוקים זורקסיות אנקעות

סבא משפיר יוקר נפונם.

נבירה ספרים

פילוסופיה תלמוד

מאת ירושלם בר-הלל

תולדות הפילוסופיה של אחרי ימי הביניים — ואולי גם מקודם — הן תולדות המלחמה העקבנית והרב-הגחונים בין אנשי החוגמה הירדני מול אחר האנשי הנסיון, והספק מן הדף השני. מלחמה זו פלגה את צבוח-הפילוסופים לשני מחנות אויבים, ולעיתים התנהלה גם בקרב הפילוסוף היחיד עצמו. ידועה אכזבתו של דקדק, שפחה בספק, המשיך בדוגמה ובחף חיי נאלץ היה להכיר כי אין בכוח הרציונל בלבד ליצור את ערכיה-העולמיים. ידועים כמורכב הליטאות הרציונליים החוקים שבמשנתו של לוק הנחשב כרגיל בין האמפיריסטים המבוקשים, וידועים ביותר מאמציו של קנט לחסל את זריב את שתי המגמות הללו בפילוסופיה המבוקשת שלו. קנט קוטה לחסל את זריב הליטסורף על-ידי קציבת החוקים לכל אחת מהן, על-ידי ברוחם ורקוחה של הספקולציה הריציונליים-אפריוריים שבמדיעים הנסיוניים ועל-ידי חזקתם ויחמת ריקנותה של הנפחדה הריציונליים שראתה מתבססת על הנסיון, אולם חזקתו זו ג. יונה עור לפני מוחו נחפדה והבילה תהליכיו החלמידי-תלמידיו יצרו שיטות ספקולטיביות הכל-מקישות עד שדוח חכמי המדיעים המדייקים קצה בתודות כגון אלה שאין בידי הנסיון לא לאשרן ולא לסחרן, ובשנות השבעים השמונים של המאה הקודמת נראה היה כאלו ציצה הרציונליים לחלוטין, והחלטות ישאר בידי האמפיריקים בצורות והפויטיביטיביות לעולמי-ער, אולם היצר המספיק אין לכבשו ופן רב. עוד בתקופת הפריחה של נאו-קאנטיאניזם צפו נשבעת המקריאה: "נשוב אל קנט", ורבים נשמעו לה. אסכולה נאו-קאנטיאנית צפו חדשות לבקרים כל אסכולה ואסכולה פירשה את קנט לפי שיטתה — לוחץ את קנט פירדשו לעבור עליו. — אך כשחוקה כלולה היה החפוש הקנטיאני אחרי חקודים לו, היטרוסונדורטליים-אפריוריים של המדיעים, אחרי מה שהיא חנא לכל מדע וקודם לו, לשיא נסה פרנסן לעצור בעד חורמים המדיעים הללו שהלכו והגברו, מבין תלמידיו דוקא יצא הלסר ל שאיחד גורמים אמפיריים וקנטיאניים עם משנתו הריאיונה של רבו ויצר שיטה פילוסופית חדשה, הֶרְבַּרְט סְפֵינְזֶר וְהֶרְבַּרְט סְפֵינְזֶר.

שיטת פילוסופיה אודיאטיבית, שאינה נוקמת את דמיה נפוחה ומחמת, וס' 1955

שיטת מדיניות